

N O G L E   E R I N D R I N G E R
F R A

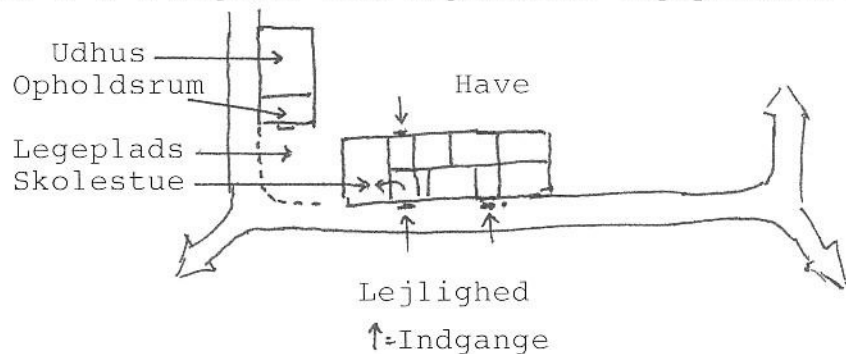
M I T   L I V

S P R E D T E   T R Æ K

C A: 1 9 2 0   -   1 9 5 6

Mine første erindringer om Esby og dens skole.

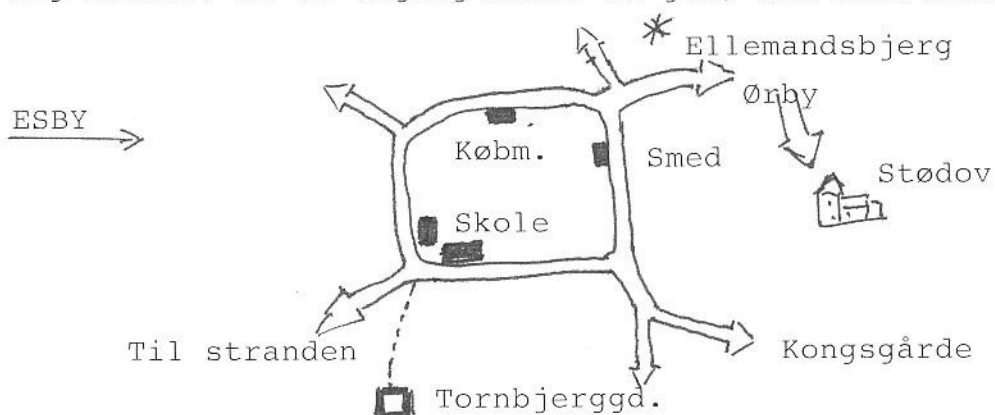
Esby skole på Helgenæs husker jeg udmærket. Den lå på et hjørne og bestod af to bygninger. Hovedbygningen med skolestue og lejlighed. Så var der et udhus, som bl.a. indeholdt et opholdsrum for skoleeleverne med indgang fra legepladsen. Men hvad huset ellers indeholdt, husker jeg ikke. De to bygninger var ikke bygget sammen, men lå vinkelret på hinanden, og så var der en mur på ca. 1 m i højden, som afgrænsede legepladsen fra vejen.

Selve vores lejlighed husker jeg ikke nøje. Der var to indgange fra vejen. Den ene til skolegangen, den anden til vores entre. Ved siden af indgangsdøren til lejligheden lå en stor firkantet sten, som var beregnet til ryttere, når de skulle op på eller af hesten.

Skolens ribber var rejst på en græsmark over for skolen. Her foregik gymnastiktimerne. Jeg husker, at vi ofte gik til stranden om sommeren. Her legede vi, men jeg kan ikke huske, at vi badede. Der var altid en voksen med.

Jeg husker, at vi engang havde en ged, som blev malket.

Min erindring om byen er kun svag. Jeg husker, hvor købmanden og smeden boede, og så synes jeg at kunne huske, at der var en sump midt i byen (muligvis et gammelt gadekær). Jeg husker tydeligt stien over bakken til Tornbjerggården, Men ellers er mit indtryk nok præget af mit ophold på Tornbjerggården i 1931.

Erindringer fra min første barndom i Esby.

Det første, jeg husker, er, at min søster Ellen fik difteritis og skulle på sygehuset i Ebeltoft. Jeg husker ambulancen, som var en lukket hestevogn med to heste forspændt. Jeg husker tydeligt, at hestene fik mulepose på, mens min søster blev anbragt i vognen og min far fik sin cykel lagt op på taget af vognen. Han skulle med til Ebeltoft, men måtte cykle hjem. Det har nok været i 1920!

Jeg husker også, at jeg ikke var særlig begejstret for at blive klippet. Det var altid min far, der skulle foretage denne operation med en håndbetjent maskinsaks. Den nappede altid, navnlig ved ørerne. Engang foregik det ude på græsplænen. Far sad i græsset og havde mig fastklemmt mellem benene, hvorefter han bearbejdede min hårpragt til mine fortvivlede skrig. Engang opgav min far på halvvejen og lod mig gå med kun den ene side af hovedet klippet, men hvad der senere skete i den anledning, husker jeg ikke, men jeg tror ikke, at jeg selv bad om at blive klippet færdig.

Vi hentede mælk i Tornbjerggården. Engang var jeg med en ældre - jeg tror, det var en fætter Gordon eller John Richard, som var på besøg hos os. På hjemvejen over bakken hoppede vi rundt, og min følgesvend tabte spanden og spildte mælken. Så befalede han mig at gå tilbage og hente en ny forsyning. Imens ville han lægge sig i kornmarken, så det så ud, som om et dyr havde ligget der. I Tornbjerggården fik jeg altid en franskbrødsmaad med sukker på. Jeg husker stadig det dejlige hjemmebagte franskbrød. Jeg husker også deres store hund "Sjanko".

Min far.

(Jørgen Marius Pedersen - senere Helbo)

Min far var søn af en gårdmand fra Hjortshøj nord for Århus, født den 27. december 1885. Han kom på seminariet i Vordingborg, hvor han traf min mor. De blev gift i 1912 i Sakskøbing, efter at far havde haft plads på Lolland og min mor i Jylland (Ravnkilde). Far blev ansat som enelærer i Esby på Helgenæs 1912.

Far var en meget flittig og samvittighedsfuld mand, der ikke var bange for at påtage sig andet arbejde uden for skolen. Han underviste i violinspil, afholdt aftenskole og husflidskurser. Han startede en læsekreds for en række beboere - den såkaldte "Æbleskiveforening". Man samledes i de forskellige hjem, hvor der blev læst højt, og til kaffen var der æbleskiver. Desuden var far kirkesanger ved Stødov kirke.

Efter 10 år i Esby søgte og fik han stilling som førstelærer ved Framlev skole 13 km vest for Århus. Skolen var gammel og stråetakt. Den blev i 1924 afløst af en ny skole, og den gamle blev forskole. Selv om det var en ny skole, vi flyttede ind i, var der sparet på alt. Der var lokum i udhuset, som var uden elektrisk lys. Skulle man på toilettet om aftenen, måtte vi altid medbringe en lommelygte. Der var vandpumpe i gården og kakkelovne overalt, bortset fra værelserne på loftet, der var helt uden varme og modbydeligt kolde om vinteren.

Mens vi boede i den gamle skole, blev far valgt som formand for Lærerstandens Brandforsikring (1923). Denne post bestred han til sin død i 1954.

Far var kirkesanger og degn ved Framlev kirke, der var nabo til den gamle skole.

Da far var meget optaget af sit arbejde, blev det min mor, der tog sig af opdragelsen af os børn. Først når det var rigtig galt, blev far tilkaldt for at give os en endefuld, - hvorimod han aldrig gav os øretæver.

Meget af fars arbejde foregik på kontoret. Det var der ikke plads til i den gamle skole, derfor lejede han en stue i naboejendommen. Først i 1924 fik han et "rigtigt" kontor, hvorfra LB's åger blev ekspederet. Kontoret indeholdt også hele hans bogsamling, de lange piber og tobaksbordet. Min far røg lang pibe hele livet. Kun ved festlige lejligheder røg han cigarer.

I 1928 købte han sin første bil, en Ford A, som han kørte i til han i 30'erne skiftede til en Ford V8.

Han elskede havearbejde og fik mange timer til at gå med så, plante, pleje og høste. Han kunne ofte arbejde ude til langt ud på aftenen.

I skolen havde han en rolig og inspirerende måde at undervise på. Jeg ved, at mange elever fik lært meget under ham. Der var 7 års skolegang. Skulle eleverne videre, måtte de til Århus.

I 1937 havde far og mor sølvbryllup. I den anledning var der rejst et stort telt på legepladsen. Hele familien og mange venner var samlet til fest. Det var en af de sidste sammenkomster, min morfar var med til.

I 1948 måtte far tage sin afsked og gå på pension, idet hans hørelse svigtede. Så måtte han flytte fra skolen, da det var tjenestebolig. Efter et kort ophold i "Bakkegården" købte han et hus i Harlev stationsby, hvor de boede til min far døde i 1954.

Far var aktiv til det sidste.

Min mor.

(Ida Therese Funck Rasmussen - gift Helbo)

Min mor blev født den 8. juli 1888 i Sakskøbing, hvor hendes far var overlærer ved Borger- og realskolen. Som ung havde hun plads i Flensborg, men kom senere på Vordingborg Seminarium, hvor hun lærte min far at kende. Efter endt eksamen havde hun plads i Ravnkilde i Jylland. I 1912 blev hun gift med min far og flyttede ind i Esby skole på Helgenæs. I tiden fra 1913 til 1924 fødte hun 6 børn.

Ellen	13. juni 1913
Poul	19. september 1914
~~Hans~~ Hans	30. august 1916
~~Sven~~ Sven	30. januar 1919
Gudrun	24. september 1920
Aage	8. december 1924

Hun brugte aldrig senere sin lærereksamen, bortset fra, at hun kunne vikariere for min far, når han f.eks. skulle bistå ved en kirkelig handling, eller hvis han var syg, hvilket var sjældent.

Det var altså mor, der skulle passe husholdningen og tage sig af opdragelsen af os børn. Hun var dygtig til håndarbejde, navnlig strikning. Hun strikkede uldtrøjer og strømper til hele familien.

I modsætning til far havde hun til tider et voldsomt temperament, og kunne skælde ud, når vi ikke lystrede eller "tjatte" os i hovedet. Normalt havde hun en hushjælp - både til madlavning og rengøring. Jeg husker især Inga, som var svensk og meget galsindet.

Mor forsøgte, da vi var blevet noget ældre, at lære os engelsk, hvad hun ikke var særlig dygtig til. Jeg kan ikke huske, at hun nogensinde har hjulpet os med lektier.

Da vi ikke havde noget badeværelse i den nye skole fra 1924, måtte badning foregå i stuen foran kakkellovnen. En stor zinkbalje blev bragt ind, og varmt vand fra kedlen på kakkellovnen blev hældt i det kolde vand, så temperaturen var tilpas. Så stod vi der én ad gangen og blev skrubbet og grubbet. Det var såmænd ikke så sjovt for en 10-12 års dreng.

Min mor kunne være meget kritisk over for de unge piger og generede sig ikke for at skælde ud, hvilket jeg ofte syntes var uretfærdigt.

Da far havde købt bil, skulle mor have kørekort. Det opnåede hun

også, men blev aldrig nogen god chauffør. Engang oplevede vi i Århus at hun kørte i venstre side af gaden for at komme forbi en sporvogn, som ellers skulle overhales højre om. Til fars bemærkning om, at det var ulovligt og risikabelt, svarede hun, at det var da lige meget, for der var jo god plads. Da hun ikke kunne ramme garageåbningen, men torpederede dørstolpen, blev hun og far vist enige om, at det var bedst, han kørte fremover til stor lettelse for os alle.

Mor var enke i 11 år. Hun levede sine sidste år hos Poul i Århus. Hun døde på Århus Kommunehospital den 3. november 1965.

Min mor blev vistnok brugt som lærerinde ved Framlev gamle skole, da den blev lavet til 3 klasser, men det var kun en kort overgang. Jeg tror ikke, der var tale om ansættelse, Mor elskede at skrive. Hun skrev hvert år til jul en julefortælling til min far. Den blev læst op juleaften. Hun var også en god medhjælper på kontoret, hvorimod hendes indsats i haven var meget begrænset.

Barndom i den gamle Framlev skole.

Jeg husker ikke meget om selve flytningen fra Esby til Framlev, men husker nogenlunde, hvordan lejligheden og ~~mø~~ mulighederne så ud. Da far ikke havde plads til sit kontor for Lærerstandens Brandforsikring, lejede han et lokale i naboejendommen hos Jens Røgen.

På loftet gemte vi altid æblerne på gulvet under stråtaget. Jeg husker endnu den dejlige duft af frugt, når man kom der op. Ved siden af indgangen stod et stort pæretræ som espalier, og i haven var der nogle dejlige blå blomster, som min bror Sven vistnok fik blindtarmsbetændelse af. Han blev opereret på Århus Amtssygehus, hvor jeg engang var med på besøg. Hvordan vi kom derud, husker jeg ikke, men sandsynligvis med "Borumbilen", der var en rutebil fra Borum til Århus med stop i Framlev. Ellers skulle vi gå ud til Silkeborg landevej og benytte Silkeborgbilen fra Framlev Korsvej.

To gange fik jeg ganske ufortjent en endefuld og på hovedet i seng. Engang var luften lukket ud af alle skolebørnenes cykler. Det fik jeg skylden for, - trods forsikring om min uskyld. Det var min bror Sven, der havde været på spil. Han fortalte senere, at det lød så sjovt, når luften piftede ud. Men det var mig, der fik kløene. En anden gang havde vi fået nyt gipsloft i et værelse, og deri var der blevet lavet fire ridser med et eller andet redskab eller en pind. Hvem, der havde gjort det, ved jeg ikke, men jeg husker, at far sagde: "Fire streger passer til H A N S" Så fik jeg en endefuld og kom på hovedet i seng. Disse to episoder gjorde mig meget ked af det, og jeg fik et trodsigt forhold til mine forældre.

Hvad vi ellers foretog os, har jeg ikke nogen klar fornemmelse af. Vi hentede mælk i "Kirkegård". Det kunne være mørkt, når vi skulle af sted. Så turde jeg ikke gå ud. Jeg var bange i mørke. Jeg troede altid, at der kom én efter mig. Så blev Poul sendt af sted. Han sagde: "Jeg kan sagtens finde vej. Jeg går blot og sparker til kirkegårdsdiget hele vejen derhen!"

Om søndagen kom præsten fra Harlev for at forrette gudstjeneste ved Framlev kirke. Han klædte altid om hos os, og så fulgtes far med ham til kirken. Far var jo kirkesanger. Vi var ofte med i kirke. Jeg husker ikke, hvem der var organist. Først da vi flyttede til den nye skole, og den gamle blev forskole med en lærerinde, blev hun organist. Jeg mener, hun ikke var særlig dygtig, og at hende og far ofte var uenige om melodien. Det kunne også hende, at bælgræderen ikke gav luft nok. - Det lød morsomt!

Den tidligere lærer i embedet flyttede til et nabohus, da han blev pensioneret. Ham besøgte vi engang imellem. Han fortalte blandt andet, at han havde set et spøgelse. Det var engang, da han lukkede sin bagdør op - den vendte ud mod kirkegården - at han så et hvidt spøgelse, en hvid dame, stå på sin kones gravsted. Det var uhyggeligt. Og medvirkende til, at man var betænkelig ved at vove sig ud om aftenen. Men min mor beroligede os med, at det kun var en lysstribe fra hans eget køkken, og så havde vi i det mindste fået en forklaring.

Jeg tror far og lærer Petersen spillede skak. Far sagde: "Jeg smutter lige et øjeblik!" Men det blev ofte flere timer.

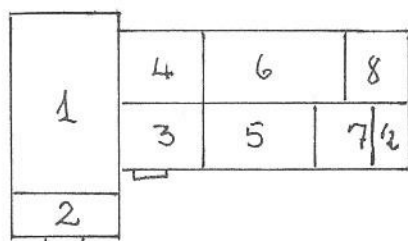
Jeg var som sagt en bange natur. Jeg turde absolut ikke gå ud alene, hvis det var mørkt. Ikke engang op på loftet. Jeg var også bange for fremmede, som jo kunne komme efter én. Engang vovede jeg mig ind i købmandens hønsegård sammen med en kammerat. Hvad vi ville derind efter ved jeg ikke, men købmanden kom ud og råbte meget bøs, hvad vi skulle derind efter. Vi løb, alt hvad vi kunne, og jeg husker, at jeg tissede i bukserne.

Jeg kom ofte ned til smeden, Per David. Der skete altid noget. Mest spændende var det, når han skoede heste eller når han lagde en jernring omkring et vognhjul.

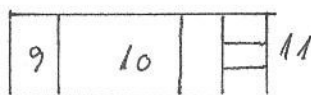
Jeg husker, at der var noget, der hed, at de unge skulle have et "Gadelam". Jeg ved ikke rigtig, hvad det gik ud på, men husker, at der blev opslået en seddel på sprøjtehusets port, hvorpå der var skrevet hvem, der skulle have hvem som "Gadelam". Men hvad formålet ellers var, husker jeg ikke. Jeg ved heller ikke, hvem der lavede denne sammenparing, eller om de sammenparede skulle være partnere ved et bal.

Som 8-årig flyttede vi til den nye skole fra den gamle stråttækte. Det var spændende - og vild luksus i forhold til det, vi kom fra.

1. Skolestue
2. Skolegang
3. Privat entré
4. Køkken.
5. Spisestue
6. Stue

7. Soveværelse.
8. Kammer.
9. Cykler.
10. Udhus med vaskehus og W C.
11. Skoletolietter.
12. Børneværelse

Udhus.

Tiden i Framlev nye skole. (1924 - 1934):

Indkvarteringen var trang. Mine tre søskende, Ellen, Poul og Sven, sov i børneværelset, der lå i forbindelse med soveværelset, men uden opvarmningsmulighed. Jeg fik min seng i soveværelset, da jeg var et pyldrehoved og svagelig. Som 10-årig fik jeg gigtfeber og var temmelig syg. Når jeg skulle flyttes fra den ene seng til den anden, mens der blev redt op, bar min mor mig på ryggen. Hver aften fik jeg en skefuld sovemedicin. Min søster Gudrun havde også sin seng i soveværelset, vistnok ved fodenden af dobbeltsengen., og Aage, der blev født i 1924, lå i vuggen ved siden af mors seng. Der var natpotter under sengene og en større natspand til at tømme over i. Morgenvasken foregik ved servanten med marmorplade. Desuden var der et stort toiletbord med skabe og spejl.

Det undrer mig i dag, at der var plads til den foretagsomhed, som foregik om morgenen. Foruden de nævnte møbler var der et stort klædeskab og en kakkelovn.

Kort efter indflytningen indrettede far og hans fætter et værelse oven på skolestuen til min søster Ellen, og så blev jeg flyttet ind i børneværelset til Poul og Sven. Der var en dør fra børneværelset og ind til "den pæne stue". Når der var gæster, ville vi gerne have den til at stå "på klem", så vi kunne høre stemmerne fra stuen. Vi sov aldrig ved lys, men ville gerne have døren til at stå lidt åben ind til stuen. Det var en vis tryghed.

Efter min sygdom i 1926 skulle jeg prøve at komme til kræfter igen. En gang om ugen skulle jeg gå ned til købmanden og blive vejlet på en decimalvægt., og så skulle jeg helst have taget på. Købmanden skulle skrive vægten på et stykke papir. Vægtforøgelsen lykkedes ikke rigtigt, så for at glæde mine forældre fyldte jeg sten i lommerne på vej til købmanden, - og så blev jeg rask og har været det siden - bortset fra en periode med difteritis.

Jeg var ofte bange for at gå ned i byen - f.eks. til købmanden eller til forskolen, da der var større drenge, som ville gøre os "degneunger" fortræd.

Heller ikke her i den nye skole turde jeg gå op på loftet om aftenen, selv om der var et enkelt lys deroppe. Om dagen var loftet en dejlig legeplads. Der var stor plads, og vi kunne kravle i bjælkerne. Desuden havde far sin høvlbænk og værktøjsskab stående her. Her stod også den

store melsæk (Jeg tror, vi fik 100 kg hjem ad gangen) og på skorstenen hang de røgede skinker fra vores slagtegris.

Senere byggede vi endnu et værelse på skolestuens loft. Her flyttede jeg ind sammen med Sven. Poul fik det ene gavlværelse i stuebygningen, det andet var forbeholdt stuepigen. Alle værelser på loftet var uden opvarmningsmuligheder, så der var mange varmedunke i brug om vinteren.

En gang om året skulle far sende girokort ud for Brandkassen. Det var normalt mor, der skrev dem ud, hvorefter vi børn forsynede dem med 5-øres frimærker. Så gik far på stationen med dem. Harlev station fungerede også som posthus, og stationsforstanderen skulle håndstemple alle kortene. Jeg husker, at han engang viste min far, hvordan han var helt blå inde i hånden af trykket fra stemplet.

På vej til stationen skulle vi passere dyrlægens hus, hvor en stor shæferhund altid kom farende ud, når nogen kom forbi. Den for også efter os engang, men min far gav den et ordentligt rap med sin spadserstok, så den knækkede, hvortil han bemærkede: "Det var Pokkers!" - men hunden forsvandt. Hvis far cyklede til stationen om aftenen, havde han en cykellygte med stearinlys - senere fik han en carabidlygte - en slags gaslygte.

Da jeg var færdig med forskolen hos frk. Markussen, kom jeg i skole hos min far indtil konfirmationen. Jeg havde stor respekt for ham, hvilket jeg også mener, de andre elever havde. Han slog aldrig, men kunne nu og da "svirpe" en med violinbuen i nakken. Gymnastik foregik i byens forsamlingshus, der lå midt i byen. Her gik vi også på danseskole. Det var ikke rigtig noget for mig, da jeg var genert ved at røre ved pigerne.

Når eleverne havde fået juleferie, legede vi i skolestuen, indtil juletræet skulle opstilles og pyntes. 23. december var kattens juleaften med juletræ og godter. Det har nok været for at udfylde ventetiden til den egentlige juleaften.

Min morfar, der levede indtil 1939, var engang imellem på besøg hos os. Så overnattede han i børneværelset sammen med Sven og mig. Poul var flyttet på loftet, eller han har været på efterskole i Klank. Morfar snorkede meget højt, og engang slap hen vind med et ordentligt drøn. Det grinede Sven og jeg meget af længe efter. Når vi senere sagde: "Kan du huske morfarprutten?", så grinede vi meget. Hvis vi andre kom til at slå en lille én og mor hørte det, sagde hun altid: "Gå du og luft dig!"

Jeg kan huske, at Charles Lindbergh i 1927 foretog sin fantastiske soloflyvning fra New York til Paris. Han besøgte også Danmark i sin lille flyvemaskine "Spirit of Saint Louis" og landede på en mark ved Lyngbygård, kun 3-4 km. fra Framlev. Poul, en kammerat, Mikael og jeg cyklede derover og var meget stolte over, at han hilste på os. Der har nok været flere med fra Framlev, men jeg husker ikke hvem. Men det var noget af en begivenhed at se en flyvemaskine på jorden.

Flyvemaskiner var i øvrigt en sjældenhed dengang. Jeg husker, at min mor engang kom ind i skolestuen og sagde: "Der er en flyvemaskine!" Så fik klassen lov til at komme ud på legepladsen for at se den.

Til fastelavn var vi skoledrenge udklædt som soldater med skråhue og træsabler, og så marcherede vi rundt i byen og sang, raslede ind og inviterede til bal i forsamlingshuset. Det kunne ofte være bidende koldt.

Far havde 3-4 bistader stående i haven. Det var altid vores skræk, når der skulle slynges honning ud. Det foregik altid i vaskehuset, men vi var bange for bierne, hvorimod vi ikke havde noget imod at slikke den friske honning. Vi kunne også finde på at forgribe os på bøtterne på loftet. En finger kunne fiske en god mundfuld op.

Der var plantet et læbælte omkring hele skolegrunden. Det var en god legeplads, da det var uberørt område. Jeg byggede en hytte af brugte salpetersække. De var gode til det formål, da de var vandtætte. Jeg byggede også en sæbekassebil af en gammel barnevogn. Den havde jeg megen fornøjelse af. Engang havde jeg opsat et skilt ude ved vejen. Påskrift: "Bil udlejes!" Da min mor så det, sagde hun. "Du er jo tosset, dreng. Hvad vil du gøre, hvis nogen kommer for at leje bil?" Hertil svarede jeg, at jeg da ville komme med min bil. Jeg måtte dog fjerne skiltet.

Hver jul var vi "på juleudstilling" i Århus. Det var altid spændende at se de festlige udsmykninger i forretningsvinduerne, navnlig når der var tale om panoramaer med bevægelige nisser. Jeg tror, det var Engelsk Beklædningsmagasin, der altid havde en flot udstilling.

Min morfar lovede mig en krone, den dag jeg kunne gå 10 skridt på hænderne. Det foregik ude i skolegangen. Morfar sad på træskobænken som kontrolant. En skønne dag lykkedes det, og jeg fik min krone. En krone var mange penge i 20-erne og 30-erne.

Efter min konfirmation i 1930 kom jeg på efterskole i Egå. Et ophold, som jeg vist ikke havde ret meget ud af, da jeg ikke husker noget specielt fra den tid. Jeg cyklede normalt hjem i weekenderne - ca. 20 km. På vejen passerede jeg "Nørreris", hvor min onkel og faster Marie boede. Deres søn Herluf var min fætter og bedste ven. Vi var ofte sammen i længere perioder og havde meget skæg sammen. Den svenske pige, Inga, overtog min onkel og faster, da vi rejste fra Helgenæs, og hun var på "Nørreris" i flere år. Jeg overnattede tit i samme kammer, som hun boede på.

Herluf og jeg røg vore første cigarer på "Nørreris". Vi havde hugget dem i min onkels cigarkasse. Vi sad så oppe på udhusets loft og røg, mens vi pustede røgen ned gennem loftsbrædderne til Inga, som stod og huggede brænde neden under.

"Nørreris" var nabo til en højskole med en meget arrig forstander. Vi måtte ikke komme på skolens enemærker, men fristelsen var for stor, da vi havde set, at der lå en del elektriske pærer i deres affaldsbeholder. Vi hentede 5-6 stykker, og da vi prøvede dem, viste det sig, at de tre virkede. Vi syntes, det var et vældigt kup, vi havde gjort. Min onkel havde en 6 mm riffel, som vi engang fik fat i for at skyde gråspurve. Der sad en solsort på højskolens tagrende, og Herluf skød efter den, men hullede i stedet for tagrenden. Det kostede mange vrede ord fra forstanderen og min onkel, som gemte salonriflen langt væk. Siden gik vi aldrig på jagt. Vi cyklede til stranden for at bade, men jeg havde temmelig voldsom vandskræk, så jeg nøjedes med at soppe, mens de andre badede.

Jeg havde i min unge alder bestemt, at jeg ville være overlærer, som min bedstefar, men da jeg var for ung til at komme på seminariet, var jeg ude at tjene ved landbruget i et år. Jeg fik plads på Tornbjerggården på Helgenæs, som vi kendte fra den tid, min far var lærer i Esby. Det var flinke mennesker, navnlig konen, hvorimod sønnen, der fungerede som forkarl, var hundsede meget med mig. Der var to ting ved landbruget, som jeg var meget ked af. Jeg kunne ikke lide at tynde roer og hakke roer. Jeg syntes, rækkerne var uendelig lange. Det andet var at sætte neg i hobe efter selvbinderen. I træsko og bare ben var det en tortur at vandre i en stubmark, - ens ankler var altid blodige ved fyraften. Gummistøvler kendte man ikke dengang.

Det var dårlige tider for landbruget først i 30-erne. Lønnen for sommer var 400 kr, og for en vinter 300 kr. Men så havde jeg lov til at dyrke asier, som jeg kunne sælge. Det gav nu ikke ret meget. Mit arbejde bestod i at passe hestene, som vi havde tre af. Jeg skulle skære hakkelse, strigle og børste samt muge ud. Jeg skulle også køre mælken til mejeriet. Vi havde normalt fire junger, og dem kørte jeg i en jumbe med én hest forspændt. Det var et godt job, men ikke så morsomt, hvis vi mødte rutebilen, da hesten var meget bange for biler. I sådant et tilfælde måtte jeg ud af jumben og have fat i hestens hovedtøj, da jeg var bange for, at den ellers ville stikke af.

Engang imellem var vi på besøg hos nogle venner, som boede en halv snes kilometer borte. Så kørte vi i charbancen med husbond som kusk og to heste forspændt. Jeg husker en mørk nat, hvor vi kørte hjem. Det var bælgmørkt, og vognlygterne var ikke meget bevendt. Så så vi pludselig et lys højt oppe i luften. Det kom nærmere, og vi kunne ikke forstå, hvad det var. Da vi passerede, så vi, at det var en motorbåd på en vogn. De havde hængt en lygte oppe masten. Det var en episode, vi huskede længe. "Kan du huske, da vi mødte en motorbåd på vejen?", sagde vi engang imellem.

Far og mor besøgte mig af og til, da far på det tidspunkt havde købt bil. Jeg husker, at de engang købte en slagtet, sødmælksfedet spædekalkv for 5 kr. Vi sendte engang en ko til slagteriet. Den fik vi 15 kr. for. Det var svære tider for landbruget.

En ting, jeg ikke brød mig om, var at holde vagt ved en so, som skulle have grise. Det var ofte om natten, men jeg fik en krone for hver gris, der kom til verden, og det var da et lille plaster på såret.

Efter mit landbrugsophold gik jeg hjemme en tid og hjalp far på kontoret. Desuden fik jeg som opgave at passe kakkelovnene i huset. Der skulle tændes op om morgenen og bæres brændsel ind. Vi fyrede med koks, som ofte kunne ligge natten over i stuekakkelovnen, der var af en større kaliber, og som også kunne opvarme "den pæne stue".

I 1933 var jeg så blevet så gammel, at jeg kunne begynde i præparandklassen på Århus seminarium. Jeg cyklede til Harlev station og tog med toget til Århus. Det var en stor klasse med 38 elever. Men da seminariet kun skulle have 24, og der var 34, der bestod, var vi 10, som måske ikke havde den fornødne missionske indstil-

ling og måtte søge til andre seminarier. Derfor havnede jeg på Tønder seminarium august 1934.

På Tønder seminarium 1934 - 1938.

Seminarieeleverne var indkvarteret privat i hjemmene rundt om i byen, og så spiste man på pensionat. I hvert fald middagsmad.. Først boede jeg hos en urmager i Vestergade, senere hos en ældre gift seminarieelev, der gik i et par klasser over mig. Da han var færdig og flyttede fra byen, måtte jeg flytte til et nyt værelse, og det blev til nogen flakken om, inden jeg fandt et godt værelse i en villa i byens udkant.

Jeg mener selv, at jeg var en flittig og samvittighedsfuld elev, og jeg klarede mig da også hæderligt igennem første del, der jo mest bestod af almindelige skolefag. Anden del var nok så spændende med metodik, praktik, psykologi og specialfag. Som specialfag, der var valgfag, valgte jeg geografi og naturhistorie. Praktimerne gjorde jeg meget ud af, men også specialfagene, hvori ~~der~~ deltog elever fra både 3. og 4. klasse. Så da eleverne fra 4. klasse fik læseferie og startede på eksamen, fik jeg en meget hyggelig periode, idet jeg var den eneste elev fra 3. kl. Vi havde fået en helt ung seminarielærer i disse fag, og han havde motorcykel, så vi tog mange fine studieture i naturen sammen.

Det hændte, vi gik på restauration om lørdagen, men da vi ikke var særlig velbeslåede bestod bestillingen ofte af en sodavand og to glas. Men der var dans, og så fik man lejlighed til at tage på pigerne i al ærbarhed. Der var ikke i de 4 år tale om seksuelle udskejelser, selv om vi ofte besøgte hinanden. De fleste piger boede på "Klosteret", hvor der var forment adgang for de mandlige elever.

Jeg var gode venner med en elev fra Randers. Han gik i en klasse over mig og havde logi hos pedellen, der boede i øverste etage på skolen. Engang kravlede vi op på skolens loft, hvor der lå en masse ragelse fra den tyske tid. Bl.a. fandt vi en lille miniaturekanon. Den tog vi med ned, og min kammerat fyldte den med krudt fra en jagtpatron. Vi ville så skyde den af nede ved Vidåen, der løb lige forbi skolens grund.

Den blev bundet fast til et stakit, en tændstik blev sat i fæng-hullet, og på en lang pind havde vi bundet strygefladen fra en tændstikæske, så vi kunne stå bag et træ og fyre kanonen af. Det gav et øredøvende Brag. Alle ænderne i åen fór forskrækket op. Da røgen var forsvundet, så vi, at både kanonen og et stort stykke af stakittet var borte. Ingen opdagede nogensinde, hvem de skyldige var.

Øvelsesskolens legeplads gik helt ned til vidåen. En vinter var den frosset til, men eleverne måtte ikke gå ud på isen. En klasse-kammerat og jeg vovede os ud for at prøve sikkerheden, men det skulle vi ikke have gjort, for vi gik begge igennem og stod i vand til livet til stor morskab for børnene ind på legepladsen. Jeg boede lige bag seminariet, så jeg kunne gå bag om, men min kammerat, der var søn af en af seminarielærerne, boede på semi-nariet, og derfor måtte han hele legepladsen igennem for at komme hjem. Vi var godt flove.

Færdiguddannet juni 1938.

Efter endt lærereksamen i juni 1938 var jeg en overgang lærer ved øvelsesskolen i Tønder. Oktober 1938 blev jeg ansat som vinterlærer ved Sædding skole ved Skjern. Den vestjydske skole-form, som ikke længere eksisterer, gik ud på, at eleverne i vinterhalvåret gik i skole hver dag fra kl. 8 til kl. 16, mens de om sommeren kun gik i skole hveranden dag, og kun med et lille timetal. Man sagde om ordningen, at om sommeren hjælper børnene forældrene, men om vinteren hjælper forældrene børnene. Det var flinke og rare børn med en god indstilling til skolearbejdet. I april 1939 var det slut. Derefter levede jeg af forskellige vikariater. Bl.a. i Hejsager v. Haderslev, ved Gram Borger- og realskole, Notmark skole og Høruphav skole samt Fynshav skole. Mens jeg var i Fynshav, spiste jeg på Danebod Højskole, som var nabo til kommuneskolen. Her lærte jeg min kone at kende. Hun var lærerinde på højskolen.

I april 1942 blev jeg ansat som førstelærer ved Skovby skole på Als og den 30. august samme år giftede vi os i Sørslev på Nordfyn og flyttede ind i Skovby skole.

Elleve år ved Skovby-Als skole.

1. april 1942 blev jeg 25 år gammel ansat som førstelærer ved Skovby skole,

Skolebygningen, der stammede fra den tyske tid, var ikke nogen skønhedsåbenbaring. Den var forsømt overalt, men skolenævnet var positivt indstillet over for forandringer til det bedre.

Min forgænger havde beklædt embedet siden 1920, så alle forventede nok en ændring, når der kom nye kræfter til.

Både sogneråd og skolenævn bestod af meget forstående medlemmer med interesse for skolen, og dem fik jeg det bedste samarbejde med. Navnlig formanden for skolenævnet, grdr. Christian Jensen, var en uvurderlig støtte. Hele hans familie blev nogle af vore bedste venner, som vi, 40 år efter at vi forlod Skovby, stadig har stor fornøjelse af at være sammen med.

Eleverne var naturligvis spændt på, hvordan skoleforløbet nu ville komme til at forløbe, men vi fandt hurtigt hinanden i et fornuftigt samarbejde.

Det var jo en lille skole, - delt i 2 klasser, "Store Klasse" for de fire ældste årgange, og "Lille Klasse" for de tre yngste årgange. Men der var en forbavsende hjælpsomhed eleverne imellem. Jeg blev hurtigt klar over, at det var nødvendigt med nogle bedre lokaleforhold. Derfor fik vi udskiftet gulvet i klasselokalet. De gamle brædder med 20-30 års fernislag blev kasseret og erstattet af et fint nyt lyst gulv, hvorefter det var forbudt at komme ind i trasko eller gummistøvler; der skulle skiftesko til. Desuden blev de gamle skolemøbler udskiftet ned borde og løse stole. Vi fik en dejlig ny tavle, og kateterforhøjningen blev fjernet, så jeg kom ned på gulvet til børnene. Desuden opsatte jeg en indendørs flagstang, så der kunne hejses flag, når en elev havde fødselsdag eller på nationale festdage. Den gamle kakkelovn fik vi desværre aldrig kasseret, selv om der blev indlagt centralvarme i lejligheden. Under hele krigen og længe efter fyrede vi med tørv og brunkul.

Den 30. august 1942 blev jeg gift med Ester, og hun flyttede ind og blev en god støtte i det daglige arbejde.

Selve skolearbejdet formede sig som i alle andre skoler. Dengang lagde vi jo mest vægt på dansk, regning og skrivning, men også fag som religion, historie og geografi gjorde vi meget ud af, hvorimod der ikke var mulighed for gymnastik medmindre man ville benytte skolegården, hvor der var ribber på den ene mur.

En gang om året afholdt vi "eksamen". Det var en festdag, hvor forældre og kolleger fra sognets andre skoler mødte frem. Skolenævnet havde i forvejen foreslået, hvilke emner, vi skulle gennemgå i bibelhistorie og historie, men ellers gik dagen med dansk og regning. I pausen inviterede Ester alle de voksne til kaffe i vores stuer. En gang i løbet af skoleåret dukkede skolenævnet op for at overvære en ganske almindelig skoledag. (Velsagtens for at kontrollere, om jeg var forberedt.) Der var heldigvis aldrig problemer.

Først i 1953, da jeg søgte min afsked for at overtage en lederstilling ved Den danske Husflidshøjskole i Kerteminde opstod et problem, idet formanden på min ansøgning skrev "kan ikke anbefales", inden han sendte den videre til skoledirektionen. Amtsskolekonsulent Novrup mente dog, at det var den bedste anbefaling, jeg kunne få og gav mig min afsked.

Når jeg søgte bort, var der flere grunde. Jeg vidste, at skolen ville blive nedlagt og eleverne flyttet til centralskolen i Lysabild, men vi havde også efterhånden fået så meget arbejde uden for skolen, at der næsten ikke blev tid til familieliv. Der var aftenskole med undervisning i skolestuen, husflidsarbejde i sløjdsalen, vævning på loftet og arbejdet inden for SUS (Skovby Ungdoms Sammenslutning), som var en nyskabelse under krigen. I SUS dyrkede vi håndbold, fodbold, bordtennis, afholdt foredrag og filmforevisninger. Vi lavede specielle plader, som kunne dække skolestuens vinduer. Der var jo krav om mørkelægning under krigen, og så kunne de også bruges om dagen, når eleverne skulle se film eller lysbilleder. I 1950 blev lærerindeembedet ledigt, men vi fik det omnormeret til en lærerstilling, hvilket kunne lade sig gøre, da vi havde en lærerinde fælles med Lysabild. Stillingen blev besat med en ung københavner, som vi kaldte "Kjuel". Vi havde tidligere haft ham "på græs" fra seminariet. Han var en stor børneven, og det blev til 3 gode år sammen med ham.

Jeg var bibliotekar, ligesom mine kolleger ved de øvrige skoler i sognet. Bibliotekets bogbestand var fordelt med en fjerdedel på hver skole. En gang om året roterede samlingerne mellem de fire skoler, således at man efter 4 år var nået helt rundt. Hvert år blev der indkøbt nye bøger, som blev fordelt med en fjerdedel til hver skole. Ved bogudlån fik vi god kontakt med forældrene. I besættelsestiden var det ikke muligt at komme på Dronning Ingrid's feriehjem for sønderjydske skolebørn i Blåvand, da det

var beslaglagt af tyskerne. Derfor måtte vi i stedet tage til takke med en feriekoloni i Dynt på Broagerland. Den tilhørte en københavnsk omegnskommune, men hvortil de ikke turde sende deres elever. Det var dengang en stor oplevelse med et sådant 14-dages ophold. Eleverne var ikke vant til at komme hjemmefra. Men det blev alle tiders hyggelige ophold, og samværet gav os mange gode minder at leve videre på i dagligdagen.

Hver sommer havde vi en udflugt i hestevogn for de små elever. Gårdmændene mødte med stadsvognen og heste med nypudset seletøj, og så gik turen til et eller andet traktørsted på øen. De sidste år af min tid afløste bilerne dog hestevognene, og turene kunne gøres noget længere, men det skal siges, at ingen af forældrene nogensinde sagde nej til at køre for børnene. Til gengæld hjalp jeg dem i høsten. 4. juledag afholdt skolen normalt sin juletræsfest på kroen med julemand, godter, skolekomedie og julebal.

Musikken, der var gratis, blev leveret af lokale musikere.

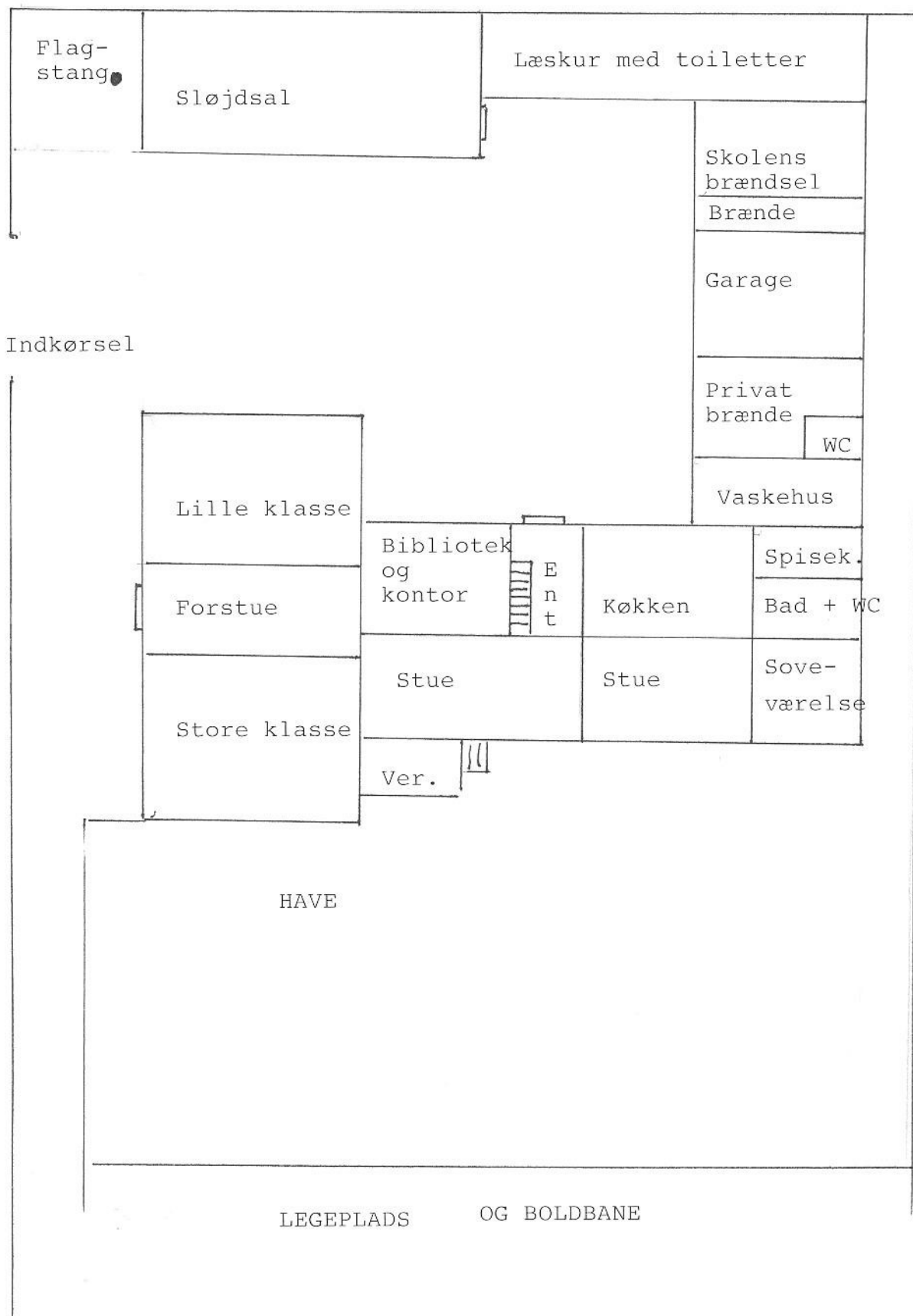
Foruden arbejdet ved Skovby skole underviste jeg i sløjd på den nye centralskole i Lysabild, hvor jeg også havde aftenundervisning i dansk og bogføring i teknisk skole.

Under besættelsen var vi forskånet for indkvartering af tyske soldater. De nærmeste var på Kegnæs fyr og Danebod Højskole i Fynshav, så vi havde gode muligheder for at arbejde for modstandsbevægelsen. Vi havde overnatningssted for flygtninge fra Sønderborg, og da vandværket blev et usikkert opbevaringssted for et våbenlager, blev det flyttet til skolens brændehus - oven i købet ved højlys dag, hvor Chr. Jensen kom kørende med det på en trækvogn.

Det er klart, vi var noget vemodige, da vi skulle forlade Skovby og sige farvel til en flok herlige elever og en meget interesseret forældrereds.

Vore fire børn havde en god barndom i skolen og blev meget forkælet af naboerne. Vi vender af og til tilbage og glæder os hver gang til at træffe vore venner fra dengang. Desværre bliver der færre og færre af dem.

S K O V B Y   S K O L E   P Å   A L S .

1. maj 1953 blev jeg ansat på Den danske Husflidshøjskole i Kerteminde, og vi forlod Skovby, som vi ellers var meget glad for, men efter 11 år var det nok på tide at prøve noget andet.

Fra maj 1953 til august 1956 blev vores højskoletid. Det var et spændende arbejde med de skiftende kursus og de mange elever, men mit samarbejde med skolens ledelse var ikke det bedste, så jeg foretrak at søge tilbage til folkeskolen. August 1956 blev jeg ansat på Kerteminde Borger- og Realskole, hvor jeg blev til min pensionering 1983. Vi købte hus på Klintevej, hvor vi i skrivende stund stadig bor.

Kerteminde, oktober 1993

MINDER FRA MIN BARNDOM, DA FAR VAR FORMAND FOR
LÆRERSTANDENS BRANDFORSIKRING.

I 1920 flyttede min far fra Helgenæs til Framlev. Der var ikke nogen stor lejlighed i den gamle, stråttækte skole, derfor lejede far, da han i marts 1923 overtog "brandkassen", et værelse i naboejendommen - et gammelt bindingsværkshus med stråtag 25 m fra skolen.

Den dag i dag husker jeg tydeligt atmosfæren i den lavloftede stue. Kakkelovnsvarmen og tågerne fra fars lange pibe, som han konstant bakkede på, var nok med til at skabe den hygge, som vi holdt så meget af.

Far måtte klare alle forsikringsopgaverne selv. Han udstedte policer, førte regnskabet, registrerede, takserede skader, udbetalte erstatninger osv. Forhandlingerne med bestyrelsen foregik pr. rundskrivelser. Der var ikke flere medlemmer, end far efterhånden kendte dem alle, ja selv deres policenummer, som de ofte blev benævnt ved ligesom rekrutter.

Kun i travle perioder hjalp min mor til, f.eks. når der skulle udsendes girokort, der naturligvis var håndskrevne efter hovedbøgerne. Jeg husker mors bemærkninger, når der dukkede et komisk personnavn eller en aparte adresse op. Havde en lærer usædvanlige fornavne, f.eks. Josef Sebastian Makebæus el.lign., blev de skrevet fuldt ud på kortet, så man kunne more sig over dem én gang til, når kortene skulle konfereres, inden de blev sendt til posthuset.

Senere blev vi børn optaget i virksomheden. Vi blev eksperter i at slikke frimærker. Vi opfandt forskellige måder at rationalisere arbejdet på. Et ark frimærker blev revet i strimler på langs, 10 mærker i hver. Så lod man denne strimmel passere gennem hånden, således at yderste frimærke lå under tommelfingeren, slikkede, trykkede mærket på plads og rev af; så det næste, mens venstre hånd

fjernede det frankerede kort. Når hundrede kort var forsynet med frimærker, blev et gummibånd sat omkring, og bundtet blev lagt i en kurv, så far senere kunne tage dem med på cykel eller til fods de 2 km til stationen i Harlev, der også havde postkontor.

Stationsforstanderen var ikke videre begejstret, når han skulle stemple alle disse kort. Jeg husker, han engang beklagede sig til far over vabler i højre hånd.

I 1924 flyttede vi til den nye skole i Framlev. Her var der indrettet et specielt kontor til førstelæreren. Det var en stor hjælp for far at få sit arbejdsrum under samme tag som hjemmet, og det blev hans faste opholdssted i fritiden, når han da ikke var i haven, der også havde hans store interesse.

Mellem kontoret og vores opholdsstue var entreen. Min far havde nu anskaffet en skrivemaskine, og vi kunne tydeligt høre ham sidde og tikke med én finger, men efter nogle måneders øvelse med to. Der blev indrettet specielle hylder til hovedbøger og præmiebøger, til frimærkekassen, der i over 20 år var den samme cigarkasse uden låg, og på loftet, der var meget stort, blev indrettet en slags arkiv for genpartspolicer samt lager af nye tryksager og konvolutter.

Pengeskabet, der var fulgt med fra den tidligere formand, fik sin plads i gangen mellem køkken, skolegang og kontor. Det var et stort "skrummel" med hemmeligt nøglehul, der kom til syne midt i lågen, når man skubbede til en af hjørnerosetterne. Det demonstrerede vi drenge ofte med stolthed for vore jævnaldrende kammerater.

Det var store dage, når der var bestyrelsesmøde eller revision. Så vankede der altid et godt måltid mad fra mors køkken, og det var ikke noget, man var forventet med i lærerhjem på den tid. Der skulle spares, hvor der var en stor børneflokk, og vi var seks.

Flere personer fra den tid står endnu klart i min erindring. Naturligvis min morfar, Hans Rasmussen, som var i bestyrelsen fra 1914 til 1929, men også Carl Henriksen fra Stevns, der var medstifter af forsikringen og medlem af bestyrelsen fra 1922 til han døde som 80-årig i 1927. Min morfar og Henriksen havde nogle gevaldige ordvekslinger. Henriksen med sin noget pibende stemme irettesatte ofte min morfar, når han kom med et eller andet udbrud, som kunne støde en missionsmand.

Præstholm fra Kvissel var også en særpræget person. Han kom i bestyrelsen i 1923 og var fanatisk afholdsmand. Jeg husker, hvordan han vendte ryggen til, når den øvrige bestyrelse drak en snaps eller et glas vin.

Også Toftgård Hansen fra Dalby ved Kolding, der blev revisor i 1923, står klart i min erindring. Vi besøgte ham engang først eller midt i tyverne. Han var ivrig jæger, og hans kone serverede stegte råger, som han havde nedlagt.

Far tog ofte os drenge med, når han skulle ud på en længere køretur. Det var en oplevelse at køre langt i bil dengang og ikke uden dramatik. Far havde ikke selv bil, men lejede en mekaniker til at køre. Han ejede en Ford, model T fra 1922 eller 1923. Det var normalt med et par punkteringer på så lang en tur som fra Framlev til Kolding, og han havde meget svært ved at finde igennem byerne. En aften var vi nær aldrig kommet igennem Vejle. Vi havnede i Grejsdalen flere gange til trods for, at han spurgte om vej hos de stedkendte på gaden.

Engang hørte vi min far rumstere voldsomt inde på kontoret. Da vi kom derind, gik han hen over gulvet og skridtede af, først på den ene led, derefter på den anden.

"Hvad laver du dog?" spurgte min mor.

"Jeg undrer mig," svarede min far. "Det må være nogle velvoksne lærerinder der ovre i Slagelse. Der er én, som skriver, at hun har fået brændt et hul på 3 x 4 m i en kjole ved at sætte sig på en cigar, og nu skulle jeg lige se, hvor stort hullet var."

En anden gang kom vi, fordi han grinede så højt, at vi kunne høre det i den anden ende af huset.

"Nu skal I høre," sagde han, "her er en lærerinde, som har mistet sine forlorne tænder ved en brand. Hun havde spist kyllinger, og da hun havde gnavet benene, lagde hun gebisset på tallerkenen. Senere smed hun hele molevitten ind i kakkelovnen - altså også tænderne. Så nu sidder jeg og spekulerer på, om det skal henregnes under løsøre eller beklædningsgenstande!" Nå, hun fik sin erstatning. Det har i øvrigt altid været betegnende for L.B. at udvise stor kulance over for medlemmerne.

Senere fik L.B. et samarbejde med Kgl, Brand på bilforsikringens område gennem Skærbæk Nielsen i Horsens. Han var stadig og ikke særlig smidig, når han skulle forhandle med vanskelige "kunder". Han skulle ofte have min far med. Engang ringede han og bad far om at køre med ned på Haderslevvejen, for der var en lærer, som havde truet ham med en skovl, da han havde besøgt ham. Han var blevet nægtet erstatning. Så måtte far med.

"Han kan ikke køre bil," forklarede Skærbæk om ham. "Han skal smides ud! Han er så hjulbenet, at han sætter højre ben omkring gearstangen, når han skal træde på speederen, så du kan nok forstå, at han er umulig. Det er 5. gang, han er kørt galt."

Min fars rolige væsen fik dæmpet gemytterne, og manden satte skovlen på plads og blev i forsikringen mod at love, at han nok skulle køre forsigtigt. Dengang var der ikke noget, der hed bonusklasser, man kunne straffe med.

I 1926 var jeg temmelig syg og sov derfor i søveværelset sammen med far og mor. Jeg lyttede spændt i mørket, når far fortalte mor om de oplevelser, han havde haft i forbindelse med brandkassen. Jeg husker tydeligt, da han fortalte om den gamle Blåhøj skoles brand. Skolen var stråtekt, og under branden kom læreren i tanke om sit guldur, der hang ved sengen. Uden tanke på risikoen sprang han ind i den brændende bygning efter det. Netop som han kom ud, skred taget. Det kunne godt sætte en barnefantasi i sving. Jeg har siden haft aversion overfor stråtag.

Ja, det er vanskeligt at begrænse sig, for hvad skal man tage med, og hvad skal man lade ligge af 20 års omgang med L.B. i ens hjem og derefter 35 år i nært samarbejde med min far og hans efterfølgere. I hvert fald har det for mig været en berigelse i tilværelsen.

Hans Helbo
Klintevej 20
Kerteminde